

Kedves Kolléga!

Szeretettel köszöntünk a Budapest, XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és az Eötvös Loránd Általános Iskola közös szervezésében megrendezésre kerülő szakmai délutánon. Az új **Nemzeti Alaptanterv** (NAT) kiemelt célja az „erkölcsi nevelés” — ami elsősorban **kötelezően választható** hittant vagy erkölcsant jelent az általános iskolákban.

Mint ismeretes, 2013. szeptemberétől felmenő rendszerben vezették be az új tantárgyat az első és az ötödik évfolyamon.

A mai délutánon az első évfolyamon kerül bemutatásra az új tantárgy.

Az erkölcsi nevelés, az illem, a szociális kompetenciák eddig is jelen voltak a kisiskolások mindennapjaiban. A nevelő tudatosan fejlesztette a kisgyermek azon képességeit, melyek szükségesek a helyes magatartási normák, szokások, minták elsajátításához. A mesén keresztül, a mindennapokban mutatott mintákat, beszélt meg adott helyzeteket a gyerekekkel, így nevelve őket az erkölcsi normákra, helyes magatartási szokásokra.

Kellemes időtöltést, szakmai megújulást és további sikeres munkát kívánok a szervezők nevében:

Patakfalvi Attiláné
szaktanácsadó

Az erkölcsi nevelés

A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. Az erkölcsi nevelés legyen életszerű: készítsen fel az elkerülhetetlen értékkonfliktusokra, segítsen választ találni a tanulók erkölcsi és életvezetési problémáira. Az erkölcsi nevelés lehetőséget nyújt az emberi lét és az embert körülvevő világ lényegi kérdéseinek különböző megközelítési módokat felölelő megértésére, megvitatására. Az iskolai közösség élete, tanárainak példamutatása támogatja a tanulók életében olyan nélkülözhetetlen készségek megalapozását és fejlesztését, mint a kötelességtudat, a munka megbecsülése, a mértéktartás, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség, a korrupció elleni fellépés, a türelem, a megértés, az elfogadás. A tanulást elősegítő beállítódások kialakítása – az önfegyelemtől a képzelőtehetségen át intellektuális érdeklődésük felkeltéséig – hatással lesz egész felnőtt életükre, és elősegíti helytállásukat a munka világában is.

Az erkölcsstan oktatása

A nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezései szerint az általános iskola 1- 8. évfolyamán az erkölcsstan tantárgy oktatása kötelező tanórai keretben történik. Az erkölcsstan tantárgy anyagához 1 - 4. osztályban a Nat Magyar nyelv és irodalom, Ember és társadalom, Életvitel és gyakorlat, valamint Művészetek műveltségterületének azok a fejlesztési követelményei és közműveltségi tartalmai az irányadók, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelő beszélgetési témákat, magatartás-mintákat, életvezetési szokásokat közvetítenek. Az 5-8. évfolyamon az erkölcsstan tantárgyra az Ember és társadalom műveltségterület Erkölcsstan, etika közműveltségi tartalmai érvényesek.

A hit- és erkölcsstan oktatására vonatkozó szabályok

Míg a hit- és erkölcsstan oktatás erkölcsstan oktatási területének tartalmát és követelményeit a Nemzeti alaptanterv szabályozza, addig a hit- és erkölcsstan oktatáson belül a tanuló által választható hitoktatás kereteiről a nemzeti köznevelésről szóló törvény másként rendelkezik: az iskolai keretek között folyó hit oktatás szervezését, tartalmának meghatározását és felügyeletének ellátását minden nevelési-oktatási intézménytípus (óvoda, iskola, kollégium) esetén az adott egyház és az adott egyház nevében eljáró jogi személy hatáskörébe utalja.

Az ítéloképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése

Beszélgetések a szép és a csúnya fogalmának tartalmairól, használatáról. Beszélgetések a jó és a rossz fogalmának tartalmáról.

A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítékezés mint cselekedet felismerése mindennapi helyzetekben és különféle műalkotásokban.

A nem, saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége. Mindennapi konfliktusok megjelenítése drámajátéokban (pl.: bábjáték).

A műélvezet megtapasztalása a belefeledkezés, a játék, a kaland, a humor, a képzelet, a ritmus és a zene révén. A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formái, az eltérő ízlésítéletek különbözőségének megértése.

Kiemelt fejlesztési területek

Erkölcstan, etika: Az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti; ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata. Az iskolai környezet, a pedagógusi példa, az osztályközösség élete a maga egészében nyeri el erkölcsi jelentőségét. A helyes magatartás és a jó döntés elveiről kialakított álláspontok párbeszéde végigkíséri a civilizáció történetét. Az erkölcsstan és az etika feladata, hogy megismertessen ezzel a hagyománnyal. Nem kész válaszokat kínál, hanem a kérdések felismerésére és értelmezésére törekszik. A morális helytállás értelmének sokoldalú megvilágításával segít különbséget tenni jó és rossz döntés között. Az etika oktatása feltárja és fogalmilag megragadhatóvá teszi azokat az érték-elveket, amelyeken a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak és segíti a kulturális sokszínűség értékének felismerését.

ERKÖLCSTAN

1–4. évfolyam

Az erkölcsstan tantárgy anyagához az 1–4. évfolyamon egyrészt a Nat Ember és társadalom Történelem tematikája, másrészt a Magyar nyelv és irodalom, az Ember és társadalom, az Életvitel és gyakorlat, valamint a Művészetek, továbbá az Ember és természet műveltségterületek azon fejlesztési követelményei és közműveltségi tartalmai irányadóak, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelően közvetítik az alábbi beszélgetési témákat, magatartásmintákat, életvezetési szokásokat.

1. Ön- és társismeret

1.1. Milyennek látom magam? Milyennek látnak engem mások?

1.2. Mi a legjobb bennem?

1.3. Kire szeretnék hasonlítani?

1.4. Másokkal kapcsolatos értékek. Mi a jó és a fontos mások számára?

2. Értékek és normák

2.1. Hagyományok, szokások, ünnepek a családukban, az országunkban.

2.2. Más családok, települések, országok hagyományai, szokásai, ünnepei.

2.3. Együttélési szabályok, közös szabályalkotás.

Erkölcstan, etika: *Az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti; ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata. Az iskolai környezet, a pedagógusi példa, az osztályközösség élete a maga egészében nyeri el erkölcsi jelentőségét. A helyes magatartás és a jó döntés elveiről kialakított álláspontok párbeszéde végigkíséri a civilizáció történetét. Az erkölcsstan és az etika feladata, hogy megismertessen ezzel a hagyománnyal. Nem kész válaszokat kínál, hanem a kérdések felismerésére és értelmezésére törekszik. A morális helytállás értelmének sokoldalú megvilágításával segít különbséget tenni jó és rossz döntés között. Az etika oktatása feltárja és fogalmilag megragadhatóvá teszi azokat az értékelveket, amelyeken a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak és segíti a kulturális sokszínűség értékének felismerését.*

ÓRAVÁZLAT : ERKÖLCSTAN ÓRA 1. osztály

Témakör: Érzelem						
Osztály: 1. évfolyam						
Nevelő:	Emmerné Lőrincz Margit					
Szaktanácsadó:	Patakfalvi Attiláné					
Cél: Az érzelmek felismerése és kifejezése						
Készség-képességfejlesztés: indirekt testtudat, figyelem, érzelmek felismerése, verbális és nonverbális kifejező képesség, analízis-szintézis, szókinccs, szóformálás, mondatszerkesztés, következtetés, véleményalkotás, olvasás iránti motiváltság és igény, együttműködési készség, szociális érzékenység.						
Munkaformák: frontális, egyéni, páros, csoportos						
Módszerek: beszélgetőkör, „Megbolondult testrészek”, Add tovább a mozdulatot!, Tükröm-tükröm, kézműves tevékenységek, csoportmegbeszélés, puzzle						
Lépések, tevékenységek	Készségek, képességek	Differenciálás	Tanulásszervezés munkaforma, módszer	Eszköz	Idő	Megjegyzések
1. Köszöntés Ráhangelő: Pajtikám gyere... tanult illemszabályok..	Beszédbátorság, verbális és nonverbális kommunikáció, empátia	osztály, páros	frontális		4 perc	

<p>2. Beszélgetőkör: A gyerekek mimikával jelzik milyen volt a délelőttjük. Megfigyelik egymást és kérdéseket tesznek fel. Mit fejez ki az arcod?</p>	<p>Beszéd-bátorság, verbális és nonverbális kommunikáció, empátia</p>	<p>osztály</p>	<p>frontális beszélgetés, beszélgetőkör</p>	<p>szőnyeg</p>	<p>5 perc</p>	
<p>3. Megbolondult testrészek Karmester játék, "megbolondul" egy testrész</p>	<p>Nonverbális kommunikáció, figyelem, testtudat</p>	<p>osztály</p>	<p>frontális drámajáték, kooperatív</p>		<p>2 perc</p>	
<p>4. Add tovább a mozdulatot! Egymás mögé állnak a gyerekek, és az előtük álló mozdulatát utánozzák. Tükröm, tükröm</p>	<p>Figyelem, türelem, vélemények kifejezése</p>	<p>osztály két csapat</p>	<p>frontális feladatküldés</p>	<p>szőnyeg</p>	<p>4 perc</p>	
<p>5. Reflektálás Milyen érzés volt, amikor vártad, megkaptad, továbbadtad a mozdulatot?</p>	<p>Szóbeli kifejező-képesség</p>	<p>osztály-két csapat</p>	<p>frontális megbeszélés</p>		<p>2 perc</p>	
<p>6. Reflektálás Milyen érzelmet ábrázol a kép? Indokolj!</p>	<p>Szóbeli kifejező-képesség, mások érzelmeinek felismerése.</p>	<p>csoport</p>	<p>megbeszélés</p>	<p>képek</p>	<p>5 perc</p>	

7. Képek a táblán Arckifejezések utánzása, helyes viselkedés...	Nonverbális kommunikáció, figyelem	osztály	frontális, utánzás	képek	2 perc	
8. Az arcokhoz érzelmek társítása Kifejező szavak gyűjtése, ismételtetése	Szóbeli kifejező-képesség fejlesztése, szókincs fejlesztése	osztály	frontális		3 perc	
9. Játék az előbb gyűjtött szavakkal Ki lesz a győztes?	Emlékezet fejlesztése, szókincs fejlesztése	osztály	frontális		3 perc	
VAGY:						
9. Játék az imént gyűjtött szavakkal "Érzelemvonat" c. játék	Emlékezet fejlesztése, szókincs fejlesztése	osztály	frontális		3 perc	
10. Rajzolás Érzelmek kifejezése, élmény lerajzolása VAGY "Varázmikrofon" c. játék	Vizuális képesség-, szóbeli kifejező-képesség fejlesztése	osztály két csapat	egyéni	rajzlap, ceruza, mikrofon	10 perc	
11. Érzelem a "homokban" Hogyan éreztetted magad az órán?	Vélemény kifejezése	osztály	egyéni	tálca, liszt	2 perc	
Helyszín:	Eötvös Loránd Általános Iskola					

A játékokat összeállította: Emmerné Lőrincz Margit

Milyen érzéseink lehetnek?

öröm, bánat, harag, gyűlölet, félelem, kudarc, bőség, alázat, önfeledtség, szabadság, megalázottság, kényszer, ihlet, bátorság, tehetetlenség, álmódzás, magabiztosság, lekötelezettség, méltányosság, ellenségesség, kedvesség, antipátia, magány, egészség, boldogság, kiegyensúlyozottság, kimértség, tétlenség, döbbenet, meglepetés, hitetlenség, hit, nagyrabecsülés, könnyedség, alázat, szorongás, pontosság, pontatlanság, hitelesség, nevetés, bosszú, kíváncsiság, kiábrándultság, vágy, szenvedély, méreg, nyugtalanság

Milyen érzésünk lehet, ha megkapjuk azt, amire vágyunk?

álmélgódó, ámuló, bámuló, békés, beteljesedett, bizakódó, bizó, biztos, bódult, boldog, boldogságban úszó, buzgó, büszke, csodálatos, csodálkozó, derült, derús, éber, eksztatikus, elámult, elégedett, elengedett, élénk, életteli, életvidám, eleven, elképedt, ellágyult, ellazult, elmélyedt, elmerült, elragadtatott, eltökélt, elvárásolt, emelkedett, energikus, érdeklődő, erős, felbátorodott, feldobott, felhangolt, felpaprikázott, felpörgött, felvidult, felvillanyozott, fogékony, fölengedett, fölébredt, föléléknült, fölfrissült, felpezsdült, gondtalan, gyengéd, gyönyörködő, hálás, higgadt, huncut, ihletett

Milyen melléknevekkel fejezhetjük ki érzéseinket, ha nem kapjuk meg azt, amire vágyunk?

Aggódó, álmos, apatikus, bágyadt, bánatos, bánattól sújtott, bánkódó, barátságtalan, bátortalan, begyulladt, beijedt, beleunt, bénult, bizalmatlan, bizonytalan, bódult, boldogtalan, borúlátó, borús, bosszankodó, bosszús, bős, búbánatos, bús, búskomor, búval bélelt, csalódott, csüggedt, csüggeteg, dermedt, döbrent, dühögő, dühös, egyhangú, egykedvű, elbátortalanodott, elborzadt, elcsigázott, elcsüggedt, elégedetlen, élettelen, elhidegült, elidegenedett, elkedvetlenedett, elképedt, elkeseredett, elmélázó, elmélyült

Érzések kifejezését, empátiás készséget fejlesztő gyakorlatok

Emóciók

Fejlesztő hatás: Az érzelmek nem verbális kifejezése, és ezek felismerése

Életkori ajánlás: serdülők és felnőttek számára ajánlható.

Csoportvezetői gyakorlat: nem igényel különösebb csoportvezetői gyakorlatot

Idői keretek: 15-20 perc

Eszközigény: papírkártyák

A játék leírása A tagok körben ülnek. Minden tagnak egy-egy érzést, egy - egy emóciót, érzelmet kell életre keltenie, szavak nélkül, pusztán nem verbális jelzésekkel megjelenítenie. A többieknek kell kitalálnia, mi lenne az adott érzelem. A játék úgy is játszható, hogy a csoportvezető előre, cetlikre felír érzelmeket és minden csoporttag húz egyet, de úgyis, hogy mindenki keres magának egy olyan érzelmet, amit jellemzőnek érez az adott pillanatban saját magára (Benedek, 1992).

Férfiak és nők

Fejlesztő hatás: A gyakorlat alkalmas a társadalmi nemi szerepekkel kapcsolatos érzések, beállítódások tisztázására, ezenkívül serkenti a kommunikációt a csoport különböző nemű tagjai között.

Életkori ajánlás: Minden korosztály számára ajánlott.

Csoportvezetői gyakorlat: A gyakorlat nem igényel különösebb csoportvezetői gyakorlatot.

Idői keretek: 20-30 perc

Eszközigény: Tábla vagy tacepao.

A játék leírása: A csoport női és férfi tagjai külön csoportot képeznek és a terem két végében, vagy két külön helyiségben foglalnak helyet. Mindkét csoportnak az a feladata, hogy írják össze, a másik fél mit utál, mit nem szeret bennük – a saját elképzelésük szerint. A férfiak tehát összegyűjtik azokat a negatívumokat a táblán, vagy a tacepaon, amiről azt tartják, hogy a nők gondolják, hiszik, mondják róluk, vagy teszik velük kapcsolatban. A nők ugyanezt csinálják, de a férfiak szemszögéből. Ki lehet térni azokra az ellenszervekre és elutasító beállítódások összegyűjtésére is, amelyek akadályozzák a két nem közötti kommunikációt.

Amikor a két csoport elkészült, helyet cserélnek és megismerkednek a másik csoport listájával, megvitatják azt. Ezek után a teljes csoport összeül és megbeszéli a gyakorlat általánosítható tanulságait.

Egyéb megjegyzések: Akkor érdemes ezt a játékot játszani, ha a férfiak és nők közel azonos arányban vannak jelen a csoportban (Rudas, 2001).

Ismételd el más szavakkal

Fejlesztő hatás: A kommunikációs készségek fejlesztése. De a szókinccset is fejleszti, és az érzelmek kifejezéseit is gazdagítja.

Életkori ajánlás: Minden korosztály számára ajánlott.

Csoportvezetői gyakorlat: A gyakorlat nem igényel különösebb csoportvezetői gyakorlatot.

Idői keretek: 10-20 perc

Eszközigény: nincs

A játék leírása: A csoport körben ül. A csoportból valaki elmond egy tetszőleges rövid történetet. A mellette ülő ugyanezt a történetet más szavakkal ismétli meg, a kikötés az, hogy közben egyetlen egy azonos szó sem használható fel. Aki téveszt, annak kétszer kell történetet ismételnie. Addig játsszuk, amíg mindenki egyszer mesélő és ismétlő is lesz (Bagdy, Telkes, 1990).

Mi lenne ha

Fejlesztő hatás: Mivel a játék során – szimbolikus formában - a másikat jellemezzük, illetve megpróbáljuk kitalálni, kiről van szó, így részint a tagoknak bele kell élniük magukat a másik helyébe, empátiás készségük fejlődik. Másrészt a saját személyes tulajdonságaikról is kapnak visszajelzéseket.

Életkori ajánlás: serdülők és felnőttek

Csoportvezetői gyakorlat: komolyabb csoportvezetői gyakorlatot, mélyebb pszichológiai ismereteket igényel

Idői keretek: 30 perc

Eszközigény: nincs

A játék leírása: A tagok körben ülnek. A játék lényege, hogy egy csoporttag kimegy, ő lesz a kitaláló. A többiek megegyeznek egy bizonyos személyben a bennmaradók közül, akit ki kell találni. A kitaláló bejön és megkérdezi, mi lenne az illető személy ha mondjuk növény lenne. A többiek mind válaszolnak. A kitaláló ezután megismétli a kérdését más kategóriákkal (például növény, állat, használati tárgy, étel, természeti jelenség stb.) addig, amíg ki nem találja kiről van szó. Ha kitalálta, akkor a „kitalált” személy megy ki. Érdeemes annyi kört csinálni, hogy mindenki legyen kitaláló és kitalált személy is.

Egyéb megjegyzések: Csak olyan csoportokban érdemes játszani, amelyek már régebben működnek és a tagok jól ismerik egymást (Benedek, 1992 nyomán).

Rejtély

Fejlesztő hatás: A csoporttagok szembesítése azzal, hogy viselkedésük milyen hatást gyakorol másokra, másrészt az egymással kapcsolatos érzések megfogalmazása, egymással megosztása.

Életkori ajánlás: serdülőknek és felnőtteknek

Csoportvezetői gyakorlat: komolyabb csoportvezetői tapasztalatokat és mélyebb pszichológiai ismereteket igényel.

Idői keretek: 30-45 perc

Eszközigény: nincs

A játék leírása: A csoportvezető arra kéri a csoporttagokat, hogy jól nézzék meg egymást. Pár perc múlva, mindenki válassza ki azt a személyt, aki a legtitokzatosabb a számára. Egy erre vállalkozó közli a csoporttal, hogy kit választott, ki a legrejtélyesebb számára, majd hozzá fordul a következő mondatkezdéssel: "Számomra az a rejtélyes benned, hogy..." Akit megszólított, az megteheti, hogy nem reagál erre, de hasznosabb, ha megpróbálja végiggondolni és ezt meg is osztja a többiekkel, hogy vajon milyen viselkedése okozhatta a másik csoporttagban ezt a benyomást. A többi csoporttag is bekapcsolódhat visszajelzéseivel a beszélgetésbe. Ezek után sorra kerül a többi csoporttag is, az elmondottak szerint. Végül a csoport megbeszéli a gyakorlat tanulságait, tapasztalatait

Egyéb megjegyzések: Nagyfokú tapintatot igényel a csoportvezetőtől. Vigyázzunk, nehogy személyeskedése fajuljon a játék (Rudas, 2001).

Szeretem - nem szeretem

Fejlesztő hatás: A csoport alakulási szakaszában játszható, ismerkedési játék. Később is játszható, segíthet az értékek és/vagy érzések tisztázásában.

Életkori ajánlás: felnőtteknek, esetleg idősebb serdülőknek ajánlott

Csoportvezetői gyakorlat: Nem igényel komolyabb csoportvezetői gyakorlatot

Idői keretek: 30 perc

Eszközigény: papír, toll

A játék leírása: A játékosok körben ülnek. Minden játékos ír egy listát öt olyan dologról amit szeret és öt olyan dologról amit nem szeret. Ezek bármi lehetnek, tárgyak, tulajdonságok, események, stb. Ha kész vannak, összehajtogatják a papírokat és a csoportvezetőnek adják. A csoport vezető felolvassa a listákat és a játékosok feladata kitalálni, ki írta az adott papírt.

Egyéb megjegyzések: Az esetek többségében jó hangulatú, sok nevetéssel járó játék. Akkor érdemes játszani, ha a csoporttagok már a tréning előtt is ismerték kicsit egymást, vagy később, amikor már valamennyire megismerkedtek (Perhman, é.n.).

Táviratok

Fejlesztő hatás: A gyakorlat célja, hogy elmélyítse a csoporton belüli kapcsolatokat és a tagok lehetőséget kapjanak a visszajelzések adására.

Életkori ajánlás: serdülőknek és felnőtteknek

Csoportvezetői gyakorlat: komolyabb csoportvezetői tapasztalatokat és mélyebb pszichológiai ismereteket igényel.

Idői keretek: 30-45 perc

Eszközигény: Papír, íróeszközök

A játék leírása: A csoportvezető kellő mennyiségű papírlapot tesz ki középre, majd elmondja a szabályokat. Miszerint bárki bárkinek küldhet táviratokat, és válaszolhat is a kapott táviratokra. Egyetlen kikötés van: a megszólítástól és az aláírástól eltekintve, összesen 100 szót használhat fel a távirataiban. Amint elkészült a távirat, azonnal kézbesíteni kell. A gyakorlat addig tart, amíg mindenki el nem használja a rendelkezésre álló 100 szót. Majd a csoporttagok beszámolnak érzéseikről. Érdemes magukat a táviratokat is megbeszélni, de lehetőséget kell nyújtani arra, hogy aki nem akarja, az megtarthassa magának az olvasottakat. Ezt a szabályt érdemes előre tisztázni, hogy a távirat írói őszintében merjenek megnyilvánulni (Rudas, 2001).

Tolmácsjáték

Fejlesztő hatás: A kommunikáció, különösen a verbális kommunikáció mélyebb jelentéstartalmának felismerése, és annak bemutatása, mennyire könnyű félreérteni egymás verbális kommunikációját.

Életkori ajánlás: idősebb serdülőknek és felnőtteknek ajánlott.

Csoportvezetői gyakorlat: komolyabb csoportvezetői gyakorlatot, mélyebb pszichológiai ismereteket igényel.

Idői keretek: 30-45 perc

Eszközigény: nincs

A játék leírása: A játékosok körben ülnek. Az egyik játékos lesz az interjúalany, egy másik a tolmács. A többi játékos a kérdező lesz. Az interjúalanynak bárki fel tehet kérdéseket, de csak a tolmácson keresztül: A tolmács interpretálja, „lefordítja a kérdést”, vagyis közli az interjúalanyal, hogy a kérdező, mit is akart valójában kérdezni. (Mármint a tolmács szerint.) Az interjúalany válaszát is a tolmács ugyanezen a módon „lefordítja”. A kérdezők és az interjú alany közvetlenül nem beszélhet egymással csakis a tolmács segítségével. Több játékos is kipróbálhatja, mind a tolmács, mind az interjúalany szerepét. A végén megbeszéljük, milyen élmény volt, az, hogy nem azt mondom, amit akarok, illetve az, hogy amit mondok, azt mások teljesen máshogy értelmezhetik (Benedek, 1992).

A pozitív érzelmi hangolásnak, az összetartozás érzésének, az ÉRZELMEKNEK hatalmas szerepe van mind szubjektív jóllétünk, mind hatékony tanulásunk szempontjából.

Iskolán kívüli közösségek és iskolai közegben működő osztályok, csoportok, arra nyitott pedagógusok számára ajánljuk ezeket az együttműködésre ösztönző játékokat. Felbecsülhetetlen értékük van a közösség és a módszertani gazdagság szempontjából.

VIDD BE AZ ÓRÁDRA, PRÓBÁLD KI, ALAKÍTSD ÁT!

1. Egy mondóka vegyes érzelmekkel

Fejleszti: testséma ismeret, érzelem kifejezése és megértése:

- Egy mondat, mondóka, versike elmondása 1-1 érzelmi hangulatnak megfelelően:

1. természetes hangon
2. vidáman
3. szomorúan
4. mérgesen
5. ijedten
6. unottan
7. álmosan
8. nevetve
9. sírva
10. kényesen
11. robotként

2. Érzelem-varázslat játék

Fejleszti: emlékezet, megfigyelőképesség, arcizmok erősítése, érzelmek megnevezése

A játék menete:

Az egyik gyermek a varázsló, a többiekkel szemben állva változtatja azok érzéseit. Ahogyan az ő arcán változnak az érzelmek, úgy változzon ez a többiekén is. A végén elmeséljük, hogy hányféle érzésünk volt közben.

3. Napraforgó

Fejleszti: kooperáció, gyors reagálóképesség, figyelem, szabálytudat

A játék menete:

Kiválasztunk egy gyereket, ő lesz a Nap. A Nap leguggol a terem közepén, a gyerekek (napraforgók) szaladgálnak. Ha a Nap felkel-elkiabálja magát hogyan is kelt fel- mindenki megáll és a Nap felé fordulva, úgy ahogy a Nap felkelt.

4. Kisbéka, kismókus

Cél: mozgás, pozitív érzelmi hangolás, humor, vidám légkör megteremtése

Körbe állunk, s adott kód szerint küldjük körbe láthatatlan „barátunkat”. Pl. mosolykát, kisördögöt, kisbékát dobbantással (bal láb, jobb láb), mókust tapssal.

Játékvariáns: továbbadás viccesen: mutatóujjunkt érintjük óvatosan össze („E.T.” módszer), derekunkat („népítáncos” módszer), fenekünket (virgonc módszer).

5. Kard-pajzs

Körbe állunk, mutatóujjunk a „kardunk”, vízszintesen felfelé tartott tenyerünk a „pajzsunk”. A játék kezdetén kardunkat a mellettünk álló résztvevő pajzsára helyezzük, s az ellenfél „MOST” felkiáltására a hangulatot jelző szó ellentétét mondjuk, közben igyekszünk felkapni, miközben társunk kardját „pajzsunkkal” (tenyerünkkel) megszorítjuk. Kiváló összehangoló, koncentrációt erősítő játék. Felváltva megy míg le nem győzi ellenfelét.

6. Hangulat kockacukor

Cél: kreativitás fejlesztése, a közös tevékenység eredményességének megtapasztalása, szókincesfejlesztés

Eszközök: 1/2 kg kockacukor, filctoll

1. A résztvevők 6 fős csoportokat alkotnak. A csapatok játékosonként 1-1 kockacukrot kapnak. A játékosok a kapott kockacukorra 1-1 smilet írhatnak, azután továbbadják. Egy kockára tehát 6 különböző személy által írt smile kerül. Ha már minden kocka minden lapján van smile, a csoport körbe ül egy asztalt. A csoport tagjai felváltva dobják a kockacukrot. Aki következik, olyanná kell változnia.. Később olyan történetet kell elmesélnie, amit a cukorkán lát.

7. Karmesterjáték (ki a kezdeményező?)

Cél: a nonverbális kommunikáció gyakorlása

A csoport tagjai körben ülnek. Egy gyereket kiküldenek, és a benn maradók megegyeznek a karmester személyében. Az ő feladata elkezdeni a mozdulatokat, melyeket a körben ülők lehetőleg azonnal utánoznak. A kint (egy) levő gyereket behívják, neki kell kitalálnia, ki a „karmester”.

Érdekesebbé tehető a gyakorlat ének- vagy zeneszóval. Így a mozdulatok is ritmusosabbak lehetnek.

8. Tükörkép

Cél: a nonverbális kommunikáció, a metakommunikációs jelzések megértésének gyakorlása

A résztvevők párokat alkotnak. Az egyikük a „tükör”, a másik a tükör előtt áll, s különböző mozdulatokat végez. (Beszélni nem lehet!) Ezt a párja visszatükrözi. Kis idő múlva a párok szerepet cserélnek.

Megjegyzés: fontos, hogy a játék alatt nyugodt légkör uralkodjék a teremben, figyeljenek egymásra. Csak a feladat végén beszélhetnek a párok egymással.

9. Üzenet szavak nélkül

Cél: a nonverbális kommunikáció gyakorlása, az információtorzulás megtapasztalása

A résztvevők körben ülnek. Az egyik csoporttag feláll, sorban odamegy társaihoz és tetszés szerinti gondolatot, érzést, üzenetet közöl velük szavak nélkül, nonverbális eszközökkel. (A gyakorlatot korlátozhatjuk egy adott kommunikációs csatornára, például az érintésre, mimikára, gesztusokra.) Ezután mindenki hasonló módon jár el.

A résztvevők megbeszélik érzéseiket, szorongásaikat, tisztázzák a nem egyértelmű üzeneteket, valamint a gyakorlat általánosítható tanulságait.

10. Rosszul értelmezett üzenetek

Cél: bevezetés a kommunikációelméletbe, a nonverbális kommunikáció gyakorlása, a sikertelen kommunikáció következményeinek tudatosítása.

Öt-hat fős kiscsoportok alakulnak. A tagok egytől ötig, illetve hatig kapnak sorszámot, ez a szereplés sorrendjét jelzi. Az 1-es számú résztvevő kigondol egy hétköznapi tevékenységet és elmutogatja (pl. megvajazza a kenyeret). A 2-es számú igyekszik megérteni, és anélkül, hogy elárulná, amire gondolt, mutogatással folytatja a cselekvést (pl. lekvárt ken a vajas kenyerekre és szendvicset készít). A 3-as számú tovább mutogat (pl. körbeadhatja a szendvicseket), s ugyanezt teszik a következők is. (Az adott példát folytatva 4-es számú megeszi a szendvicseket, az 5-ös pedig elmosogatja a tányérokat.) Fontos szabály, hogy a gyakorlat közben senki sem szólhat a másikhöz, és metakommunikációs eszközökkel sem árulhatja el egyetértését vagy egyet nem értését.

Ha minden csoport befejezte a feladatot, meg kell beszélni, hogy mi volt az első számú játékos mondandója, és mennyiben kötődtek, vagy nem kötődtek ehhez a többiek.

Variációs lehetőség - Egy erre vállalkozó résztvevő a teljes csoport előtt mutogatja el a kezdő tevékenységet. A csoportból bárki, aki úgy gondolja, hogy felismerte azt, feláll és folytatja a következő mozzanattal. Aki ezt felismeri, szintén feláll és folytatja az eseménysort. Addig kell folytatni, amíg mindenki részt nem vett. A feladat végén hasonlítsuk össze az elképzeléseket és legyünk felkészülve a megkérdésekre.

11. Követni az utasításokat

Cél: a verbális és a képi kifejezés különbségeinek megtapasztalása, az ebből eredő kommunikációs nehézségek szemléltetése és az áthidalás módjait megvitatása

Eszközök: három egyszerű kép, amelyek közül az egyiket a feladat szemléltetésére használjuk. A másik két képről annyi másolat készül, hogy a csoport felének jusson. Tábla vagy tacepao, amelyre rajzolni lehet. Kréta, illetve filctoll

Az, akinél a kép van olyan utasításokat ad, amelyek alapján párja újra tudja rajzolni a képet. A feladatot legjobb először nagy rajzlapon szemléltetni. A rajz részeit nem szabad sem egyenesen megnevezni sem pedig hasonlatot használni pl.,„rajzolj egy szomorú szemet” vagy

egy síró szemet”. Annak, aki az utasításokat adja, nem szabad látnia a készülő rajzot. Ha a rajz elkészült, megnézheti azt és a kívánt cél elérése érdekében újabb utasításokat adhat – de hasonlatokat továbbra sem használhat. Ezek után kiosztjuk a másik két kép másolatait a csoportnak, akik hasonlóképpen elkezdik a feladatot. Ha valaki rájönne, hogy mit is rajzol, ezt nem szabad elárulnia; várjuk meg, míg mindenki végez, és ekkor vessük össze a rajzokat egymással. A párok ekkor felcserélik a szerepeket. Ha kedvük van rá, maguk is kitalálhatnak egy képet. Fiatalabb gyerekek esetében jobb, ha az utasításokat előzőleg megfogalmazzuk. Azt tanácsoljuk, hogy a képek minél egyszerűbbek legyenek.

12. Szájról szájra

Cél: az információk torzulásának megtapasztalása

Eszközök: tábla vagy tacepao és íróeszköz, az üzenet előre elkészítve tacepaón, megfigyelési lap a megfigyelőknek, esetleg videokamera. A demonstrációra önként jelentkezők egyikük kivételével kimennek a szobából. A bent maradónak a csoportvezető lassan és jól érthetően felolvassa az üzenet szövegét egy papírról. Ezután még egyszer felolvassa ugyanígy. Behívják a második személyt, akinek az első emlékezetből elmondja az üzenetet. Kérésre még egyszer elmondhatja ő is. A gyakorlat ugyanígy folytatódik, amíg az utolsónak maradó is meghallgatja az üzenetet, majd a táblára vagy tacepaóra emlékezetből fölírja. Ezután emellé tesszük az eredetileg fölolvastott üzenetet és összehasonlítjuk a kettőt. A megfigyelők beszámolnak tapasztalataikról. Ha videofelvétel készült, ennek visszánézésével ellenőrizhetjük a megfigyelések pontosságát.

Az érzelmekkel kapcsolatosan bármi lehet. Piciknél rövidebb.

Nagyobbaknál 5-6 mondatos.

13. Jelentéstani játszadozás

Cél: ráébreszteni a tanulókat, hogy milyen eltérő módon ítéljük meg magunkat és másokat, felismertetni ebben a jelenségben az eredményes kommunikációt gátló tényezőket.

Én határozott vagyok.

Te makacs vagy.

Ő fafejű

Én jogosan méltatlankodom.

Te bosszankodsz.

Ő nagy hűhót csap semmiért.
Én sziporkázom.
Te különösen beszédes vagy.
Ő botrányosan viselkedik.

„Én” kijelentések:

1. Én nem táncolok valami jól.
2. Én optimista vagyok.
3. Én szeretem a gyors kocsikat.
4. Én időnként veszek egy csomag lottószelvényt.
5. Én általában csatlakozom a többiek véleményéhez.
6. Én úgy gondolom, hogy ha valamit szükséges megcsinálni, akkor azt érdemes jól megcsinálni.
7. Én igen fontosnak tartom a jól öltözöttséget.
8. Én hiszem, hogy az embereknek segíteniük kell egymást.
9. Én élénk képzelettel rendelkezem.
10. Én úgy hiszem, hogy erős katonai véderővel kell rendelkezünk.
11. Én néha kijövök a sodromból.
12. Én elvetem a középosztálybeli értékeket.
13. Én a könnyebb fajsúlyú irodalmat szeretem.
14. Én tisztellem a szüleim nézeteit.
15. Én szívesen tartok számon mindent, ami a szomszédba történik.
16. Én emelkedett morális elveket követek.
17. Én szót emelek a jogaimért.
18. Én ritka műtárgyakat gyűjtök.
19. Én úgy gondolom, hogy fontos jó benyomást kelteni.
20. Én liberális nézeteket vallok.
21. Én kölyökkoromban jól kitomboltam magam.
22. Ám azt mondom, hogy minden megtakarított forint egy megkeresett forint.
23. Én kihasználom a lehetőségeimet.
24. Én egy árnyalattal molettebb vagyok a kellenénél.
25. Én nem igazodom a társadalmi szokásokhoz.
26. Én fogékony vagyok.
27. Én szüksézávú ember vagyok.
28. Énnekem egy kicsit hullik a hajam.
29. Én rugalmas vagyok.

30. Én kikérem a részemet.
31. Én néha éjjél után is kimaradok.
32. Én néha kicsit ingerült vagyok.
33. Én jól megválogatom a barátaimat.
34. Én rendszeresen járok templomba.
35. Én megnézem az utcán a nőket.
36. Én mindig igyekszem elkerülni a verekedést.
37. Én néha másnapra halasztom a dolgokat.
38. Én néha a társaság kedvéért megiszom egy korty italt.
39. Én egy kicsit konzervatív vagyok.
40. Én karcsú vagyok.

14. „Linzer gyakorlat”

Cél: az önmagunkról történő megnyilatkozás és az egymásra való odafigyelés gyakorlása

A csoport tagjai párokat alkotnak, majd egy külső és egy belső kört alkotnak olyan módon, hogy a pár egyik tagja a külső, a másik tagja a belső körben áll egymással szembe fordulva. A játékvezető különböző témákat nevez meg, amelyekről a párok egy meghatározott időtartam alatt beszélgetnek. Ennek az időtartamnak a felében az egyik fél a beszélő, a másik figyel, majd szerepet cserélnek. A témák váltásánál a körök a játékvezető instrukciójára elmozdulnak, és mindenki új párt kap. A témák kezdetben mindennapi, könnyed dolgok, majd egyre komolyabb és intimebb kérdések kerülnek szóba. A témák komolyodásává nő a ráfordítható időtartam.

Példa az alkalmazható témasorra:

- A kedvenc ételed (1 perc).
- A múlt hétvégi programod. (1,5 perc)
- Véleményed az iskoládról. (2 perc)
- Egy nagyon boldog élményed. (2 perc)
- Egy kellemetlen élményed. (2 perc)
- A legjobb barátod. (3 perc)
- A legnagyobb ellenséged (3 perc)
- Három kívánságod. (4 perc)
- Amitől nagyon rettegsz. (4 perc)

Jegyzet: